

**ASSESSMENT OF WHETHER PATIENTS WITH METABOLIC SYNDROME NEED
ORTHOPEDIC DENTAL CARE**

**Abduvakilov Jahongir Ubaydullayevich;
Zubaydullaeva Maftuna Alisherovna.
Samarkand State Medical University**

Annotation. One of the pressing problems of modern dentistry today is the effect of systemic diseases characteristic of metabolic syndrome on the organs and tissues of the oral cavity. According to the Health Organization, the prevalence of periodontal disease in the population aged 33-44 is about 65-98%. A study of the periodont condition in people of different ages showed its clinical stability only in 4-5% of the population between the ages of 24 and 44. In a number of studies, patients with metabolic syndrome have been shown to have severe periodontic disorders, but the relationship between these disorders has not been sufficiently studied.

So'nggi yillarda "MS" tushunchasi doimo kengayib bormoqda. Parodont to'qimalarning shikastlanishi yuqori tarqalganligi va intensivligi tufayli hozirgi kunda parodontal kasalliklar nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy ahamiyatga ega. Shuning uchun bu ish zamonaviy tibbiyotning dolzarb muammosiga - metabolik sindrom bilan birgalikda tish kasalliklarini tashxislash va davolash usullarini takomillashtirishga bag'ishlangan. Bugungi kunga qadar parodontda generallashgan parodontitdagi patologik o'zgarishlar bilan metabolik sindromdagi umumiy somatik buzilishlar o'rtasidagi bog'liqlik o'rganilmagan. Metabolik sindromdagi umumiy somatik kasalliklar va generallashgan parodontitlar o'rtasidagi bog'liqlikni yoritib berish parodontitning turli shakllarini davolash va oldini olish uchun differensial diagnostika mezonlari va usullarini yanada takomillashtirish uchun muhim asos bo'lishi mumkin.

Metabolik sindrom (MS) bo'lgan bemorlarda tizimli yallig'lanish reaksiyasining rivojlanishi visseral yog 'miqdori ortishi bilan bog'liq. Shuni ta'kidlash kerakki, metabolik sindrom bilan bog'liq surunkali generallashgan parodontitda klinik va biokimyoviy buzilishlarning rivojlanish mexanizmini o'rganish uchun hali ham yetarli ma'lumotlar mavjud emas, bu ushbu muammo bo'yicha batafsil klinik va laboratoriya tadqiqotlarini o'tkazish zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqotning maqsadi metabolik sindromli bemorlarda stomatologik yordamga bo'lgan ehtiyojni baholash edi.

Materiallar va tadqiqot usullari

So'rov natijalariga ko'ra, kuzatuv ostidagi barcha bemorlar uch guruhga bo'lingan. 1-guruhga MS belgilari bo'lmagan SGP tashxisi qo'yilgan 40 kishi, ular taqqoslash uchun ishlatilgan, 2-guruhga MS bilan birga kechuvchi SGP kasallangan 104 bemor kiritilgan. Nazorat guruhi (amalda sog'lom) 14 nafar sog'lom odamdan iborat edi. Barcha guruhlardagi bemorlarning o'rtacha yoshi $56,4 \pm 7,5$ yoshni tashkil etdi.

Kasallikning kombinatsiyalangan shakli bo'lgan guruhga "MS uchun global konsensus mezonlari" ga mos keladigan mezonlarga ega bo'lgan bemorlar kiritilgan : abdominal semizlik, erkaklar uchun bel aylanasi 94 sm va undan ortiq; ayollar uchun 80 sm va undan ortiq va quyidagi mezonlardan ikkitasining mavjudligi:

Och qoringa qon zardobidagi glyukoza miqdori $5,6 \text{ mM} / \text{l}$ va undan yuqori, ilgari aniqlangan qandli diabetning 2-tip tashxisi;

- sistolik qon bosimi 130 mm Hg va undan ortiq ; diastolik qon bosimi 85 mm Hg va undan ortiq, arterial gipertenziya tashxisi;

- YZLP xolesterini erkaklarda $1,03 \text{ mM/l}$ dan kam va ayollarda $1,29 \text{ mM/l}$ dan kam, PZLP xolesterin miqdori $> 3,0 \text{ mmol/l}$ dan oshishi yoki gipoalfalipoproteinemiya uchun maxsus davolash;

- qon zardobi triglitseridlari $1,7 \text{ mM/l}$ va undan yuqori, yoki gipertrigliseridemiya uchun maxsus davolash;

Nazorat guruhi, davolashda bo'lgan MS bo'lmagan SGP bo'lgan bemorlarni o'z ichiga oldi . Ikkala guruh uchun ham istisno mezonlari og'ir somatik kasalliklar - 1-tip qandli diabet,

surunkali buyrak yetishmovchiligi, og'ir darajali anemiya, nafas yetishmovchiligi va onkologik kasalliklar edi.

Tadqiqot davomida olingan tibbiy-biologik ma'lumotlar STATISTICA Windows (6.0 versiyasi) dasturiy ta'minot tizimi yordamida qayta ishlandi. Olingan hulosalar statistik haqqoniylik mezoni sifatida tibbiyotda umumiy qabul qilingan $p < 0,05$ qiymatini qabul qildik.

Natijalar va uning muhokamasi

MS bilan og'rigan bemorlarda tadqiqot natijalarini o'rganishda ortopedik stomatologik yordamga bo'lgan ehtiyojning yoshga bog'liqligi aniqlandi. 19-34 yoshda so'ralgan kontingent orasida ortopedik stomatologik yordamga bo'lgan ehtiyoj 6,4% ni, 35 yoshdan 54 yoshgacha bo'lganlar - 27,8% ni tashkil etdi va 55 yosh va undan katta yosh guruhida 65,8% ga yetadi. Shu bilan birga, 45 yoshgacha bo'lgan erkaklarning ortopedik stomatologiyaga bo'lgan ehtiyoji ayollarga nisbatan yuqori bo'lib, 55 yoshdan boshlab ayollarda bu ehtiyoj ustunlik qila boshlaydi. Tish qatorlari tekshirilganda bemorlarning 16 foizida to'liq ikkilamchi adentiya, 8 foizida esa bitta jag'da tishlarning to'liq yo'qligi aniqlangan. Bemorlarning qolgan 76 foizida og'izda mavjud bo'lgan tishlar soni 2 dan 31 gacha, o'rtacha 23 + 6 ni tashkil qiladi.

Ortopedik davolanishga muhtoj bo'lgan MS bilan og'rigan bemorlar orasida stomatologik kasalliklarning tarqalishini o'rganish shuni ko'rsatdiki, birinchi o'rinda tishlarning qisman yo'qligi (35,4-8%), ikkinchi o'rinda paradont kasalliklari (44,1%), uchinchi o'rinda tish qattiq to'qimalar kasalliklari turadi. (20,5%).

Olingan natijalar tahlili shuni ko'rsatdiki, MS bilan og'rigan bemorlarning 1,3 foizi protezlar bilan ta'minlangan, qisman protezlar bilan ta'minlangan va qo'shimcha protezlashga muhtoj bo'lganlar - 21,6 foizni, protezlashga muhtoj bo'lganlar esa 77,1 foizni tashkil etadi.

MS bilan og'rigan bemorlarning har xil turdagi ortopedik tuzilmalarga bo'lgan ehtiyojining o'zgarishi dinamikasi shundan iboratki, 20-29 yosh guruhida bitta qoplamaga bo'lgan ehtiyoj 41,0% ni tashkil qiladi, ammo shu bilan birga 23,3% i ko'priksimon protezlashga muhtoj va 26,1% - qisman olinadigan protezlashga muhtoj.

Yosh o'tgan sari tishlarning yemirilish darajasi va soni oshadi. 35-44 yosh guruhida bitta qoplamaga bo'lgan ehtiyoj kamayadi va 50,7% ni tashkil qiladi. Katta yoshdagi guruhlarda tishlar sonining kamayishi tufayli bu ko'rsatkichning asta-sekin kamayishi kuzatiladi. Shunday qilib, 65 yosh va undan katta yoshdagi guruhda bu ko'rsatkich 4,7% ni tashkil qiladi.

Ushbu bemorlarning ko'priksimon protezlarga bo'lgan ehtiyoji 19-24 yosh guruhida 19,2% dan oshadi va 45-54 yoshda (36,2%) maksimal qiymatga yetadi ($p < 0,01$). Bu yo'qotilgan tishlar sonining ko'payishi va tish qatori nuqsonlarining paydo bo'lishi bilan izohlanadi, ularni tiklash kombinatsiyalangan protezlar va qisman olinadigan protezlar kabi ortopedik tuzilmalar yordamida amalga oshiriladi (1-jadval).

1-jadval.

Ortopedik stomatologik yordamga muhtoj bo'lgan MS bilan kasallangan bemorlarning ortopedik tish tuzilmalarining asosiy turlari va yoshi bo'yicha taqsimlanishi (%).

Yosh	Bitta qoplama	Ko'priksimon	Qisman olinadigan protezlar	To'liq olinadigan protezlar
19-24	82.1	19.2	2.1	-
25-34	74.8	21.4	3.7	-
35-44	50.7	28.0	21.2	-
45-54	27.2	36.2	28.1	8.3
55-64	6.7	25.2	42.1	25.9
65 va undan katta	4.7	9.9	59.7	25.5
Jami	41.0	23.3	26.1	19.9

MS bilan og'riqan bemorlarda qisman olinadigan konstruksiyalarga bo'lgan ehtiyoj 19-24 yoshda kuzatiladi va 2,1% ni tashkil qiladi. Qisman olinadigan tuzilmalarga bo'lgan ehtiyoj 55-64 yoshda (42,1%) ortadi va 65 yosh va undan katta yosh guruhida maksimal qiymatga (59,7%) yetadi. Bizning ma'lumotlarimizga ko'ra, bir yoki ikkala jag'ning to'liq olinadigan protezlariga bo'lgan ehtiyoj 45-54 yosh guruhida 8,3% ni tashkil qiladi. Yosh o'sishi bilan bu ko'rsatkich o'sib boradi va 55 yoshdan oshganida maksimal 51,4% ga yetadi ($P<0,01$).

Erkaklar va ayollarda to'liq olinadigan protezlarga bo'lgan ehtiyojda sezilarli farqlar yo'q edi. Shunday qilib, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, tekshirilganlarning 27,2 % ortopedik davolanishga; 41,0 % bitta qoplamaga; 23,3 % ko'priksimon protezlarga; 26,1 foiziga qisman protezlarga; 19,9 % esa to'liq olinadigan protezlarga ehtiyoji bor.

So'rovdan so'ng tibbiy hujjatlarni tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, MS bilan kasallangan bemorlarning terapevtik yordamga bo'lgan ehtiyoj darajasi yosh bilan chambarchas bog'liq. Uning eng yuqori darajasi 19-34 yoshda qayd etilgan - 81,2% va yoshning o'sishi bilan tishlarning ko'p qismini yo'qotish tufayli stomatologik davolanishga muhtoj bo'lganlar ulushi doimiy ravishda kamayib bormoqda.

Adabiyotlar

Botirovna S. J., Qizi Z. M. A., Qizi R. S. B. Dental periodontitis //Texas Journal of Medical Science. – 2021. – T. 3. – С. 38-39.

Бурдина Г. А. Применение модифицированной мягкой ортодонтической каппы в комплексном лечении воспалительных заболеваний пародонта / Г. А. Бурдина, О. И. Олейник // Вестник новых медицинских технологий. — 2010. — Т. XVII, № 2. — С. 167–169.

Дубова, Л.В. Дифференциальная диагностика общесоматических заболеваний от гальванических процессов, вызванных разнородными сплавами/ Л.В. Дубова, Е.Х. Баринов, О.И. Манин, Е.И.Манина //Медицинская экспертиза и право.2016-№2.-С.37-39.

7. Зубайдуллаева М. А. К., Рахимбердиев Р. А., Шамсиев Р. А. Гигиенический уход за полостью рта у детей раннего возраста //Достижения науки и образования. – 2020. – №. 1 (55). – С. 88-94.

Зубайдуллаева М. А. К., Рахимбердиев Р. А. Кариес зубов у детей раннего возраста: эпидемиология, этиология, профилактика, лечение //Достижения науки и образования. – 2020. – №. 4 (58). – С. 79-87.

11. Адаптационные реакции зубочелюстной системы пациентов при протезировании (биохимические и иммунологические аспекты) / А.И. Волжин [и др.] // Рос. стоматол. журн. — 2004 .- №1. - С. 4-7.